

ХАТИЦА А. БЕРИША*
Школа националне одбране
Београд
МИЛЕНКО ЦЕЛЕТОВИЋ
Телеком Србија а.д.
Београд

УДК 323(497):28(323.28)
Оригиналан научни рад
Примљен: 01.07.2018
Одобрен: 20.07.2018
Страна: 277-296

НЕОРУЖАНО СУПРОТСТАВЉАЊЕ ИСЛАМСКОМ ЕКСТРЕМИЗМУ НА БАЛКАНУ

Сажетак: Сагледавајући експанзију исламског екстремизма која је заплуснула свет почетком XXI века, а чији су носиоци исламистичке терористичке организације оличене, пре свега, у Ал-Каиди и Исламској држави, уочава се његов, како посредан тако и непосредан утицај на стање безбедности у Републици Србији. Како је Република Србија интегрисана у међународну заједницу великим бројем међународних споразума, па и самом географском позицијом, из наведеног проистиче и чињеница да је Република Србија европска држава која се суочава са бројним безбедносним претњама од којих је значајан број везан за деловање различитих облика екстремизма.

Овај рад заснива се на истраживању, сагледавању исламског екстремизма са више аспеката и пружање одговора на проблемско питање: „Које су могуће стратегије спротстављања исламском екстремизму Балкану?” Имајући у виду да регион Балкана и Југоисточне Европе спада у ред неуралгичних тачака на глобалној безбедносној сцени која је врло погодна за развој исламског екстремизма, у раду ће бити изнете и могуће стратегије супротстављања исламском екстремизму на Балкану које се, уз одређена прилагођавања и дораде, могу применити у било ком региону света. Поред наведеног, овај рад сагледава и чињеницу да је одавно у неким сферама живота присутна перманентна безбедносна претња услед деловања исламског екстремизма и да постоји реална могућност нарушавања безбедности читавог региона.

Како се савремено друштво развија, паралелно са тим процесом развијају се потребе и безбедносни изазови, пре свега у смислу квалитетног планирања и располагања информацијама. У овом раду разматра се и потреба за квалитетном анализом савремених метода које испољава исламски тероризам, што подразумева квалитетно прикупљање и обрада обавештајних података којим се могу предвидети поступци исламских екстремиста.

У раду се посебно указује на то да је сарадња обавештајно-безбедносних служби у региону неопходна у циљу превентивног деловања, али и успешном супротстављању свим облицима исламског тероризма. Синхронизовано деловање обавештајно-безбедносних служби држава региона доносе вишеструке предности, јер се непрекидним координираним радом ствара притисак на носиоце исламског тероризма, а таквим радом се обезбеђују примарни услови и за ефикасно неоружано супротстављање исламском тероризму не само на Балкану, већ и у међународној заједници. Самим тим се

---

* berisa.hatidza@gail.com, hatidza.berisa@mod.gov.rs

умањује и могућност остваривања утицаја на друге екстремистичке организације и њихово понашање које није безбедно прихватљиво.

Кључне речи: безбедност, религија, екстремизам, насиље, ислам, фундаментализам, Балкан, Србија

Увод

Бројни су разлози који могу појединца окренути екстремизму, а један од најзначајнијих свакако је религија. Суштина религије јесте у пружању ослонаца појединцу, да покаже пут ка свеопштем добру и омогући му да оствари своје духовне потребе. Званичне религије проповедају мир и љубав међу људима без обзира на верску припадност, пол и опредељење. Међутим, религије су одувек извор огромне моћи јер су само оне способне да око једног учења и програма окупе десетине и стотине милиона људи. Једино су оне способне да под исти кров ставе богате и сиромашне, здраве и болесне, јаке и слабе. Управо због те латентне моћи коју поседују, религије и религијска учења одувек су биле предмет злоупотреба због којих је човечанство претрпело огромна страдања и поднело милионске жртве.

Исламски екстремизам је почетком XXI века доживео експанзију широм земаљске кугле и представља једну од најзначајнијих безбедносних претњи данашњице. Исламске екстремисте карактерише, пре свега, примена тероризма као најзначајнијег и практичног метода деловања. Када је реч о исламском екстремизму, природно се намеће размишљање да је он усмерен искључиво ка припадницима других верских заједница. Међутим, пракса то није показала. Изведени терористички напади у земљама хришћанског света и бројни терористички напади на неистомишљенике и невинне цивиле у муслиманским земљама показују да је циљ исламског екстремизма свако ко не поштује и не подржава његову идеологију и намере, без обзира на верску и националну припадност. Муслимански свет је поднео бројне, ако не и највеће људске жртве, као последица обрачуна различитих исламских екстремистичких организација. Свакако, најбројније организације исламских екстремиста заступљене су на простору Блиског Истока и у другим регионима света насељеним претежно муслиманским становништвом. Међутим, због начина деловања и способности да своје идеје уклопи у причу и мотиве званичног Ислама, исламски екстремизам налази следбенике и на просторима где је муслиманско становништво мањинско. Неретко, подршку и следбенике налази и код припадника других религијских заједница који се након примања Ислама стављају у функцију остваривања дефинисаних интереса. Географска близина региона Блиског Истока и бројне наведене специфичности утицале су на појаву и деловање исламских екстремистичких организација и на простору Балкана.

Основе за креирање стратегије супротстављања исламском екстремизму на Балкану

Исламски екстремизам је у XX и XXI веку постао феномен који је успео да заинтересује и преокупира стручну јавност у области безбедности. Разлог је

његова распрострањеност, флексибилност у методама деловања и избору циљева, као и изузетно тешке последице које за собом оставља. Регион Балкана и Југоисточне Европе спада у ред неуралгичних тачака на глобалној безбедносној сцени која је врло погодна за развој исламског екстремизма. Због тога је јачање исламске екстремистичке идеологије у овом региону један од најзначајнијих безбедносних изазова, а у неким државама исламски екстремизам има карактеристике безбедносног ризика и претње.

Присутност исламског екстремизма на овим просторима је под значајним утицајем носилаца исламске екстремистичке идеологије са простора Блиског Истока. Експанзија терористичких цихадистичких организација попут Ал-Каиде и Исламске државе доприноси и јачању и ширењу исламског екстремизма и у другим деловима света укључујући и регион Балкана и Југоисточне Европе. Савремени, демократски свет суочава се са изузетно сложеном претњом која се непрекидно испољава упркос мерама званичних органа за њено сузбијање и неутралисање. (Лечић, 9-24) О потпуном елиминисању исламског екстремизма, бар за сада, тешко је говорити. Немили догађаји из ближе историје чији су носиоци и извођачи били исламски екстремисти наметнули су потребу свеопштег приступа у дефинисању потребне законске регулативе која ће обезбедити услове за ефикасно и ефективно деловање надлежних државних органа.

Супротстављање исламском екстремизму обухвата веома широк спектар могућих стратегија и метода деловања државних органа, како на локалном, тако и на регионалном и глобалном нивоу. При разматрању ових стратегија, неопходно је обухватити и безбедносне претње које из исламског екстремизма проистичу, односно којима је исламски екстремизам претпоставка за њихов настанак, развитак и деловање. Креирање стратегија супротстављања исламском екстремизму и успешна примена није могућа без јасне, прецизне и недвосмислено уређене уставно законске основе.

Стратегије и начин реализације стратегија супротстављања исламском екстремизму на Балкану

Екстремизам подразумева да његови носиоци поседују изузетну истрајност, решеност и непопустљивост у одбрани својих ставова и дела. Исламски екстремизам обојен је призивцима званичних учења које Ислам проповеда субјективно интерпретираних од стране његових носилаца. (Ђорић, 2014) При креирању могућих стратегија супротстављања исламском екстремизму неопходно је применити принцип свеобухватности. То значи да државе региона треба да се супротстављају исламском екстремизму кумулативном применом свих расположивих, законом дозвољених мера, како у домену неоружаног, тако и у домену оружаног деловања.

Специфичности исламског екстремизма опредељују креирање могућих стратегија супротстављања од стране међународне заједнице и држава региона Балкан. Претходни период карактерише настојање држава региона да се успе-

шно и одлучно супротставе овој безбедносној претњи. Како повећати ефикасност борбе против исламског екстремизма питање је којим се баве надлежне институције свих држава региона. Исламски екстремизам је претња која се испољава на локалном, регионалном и глобалном нивоу. Имајући у виду да је за овај рад значајан регион Балкана неопходно је истаћи важност заједничког наступа држава у дефинисању могућих стратегија супротстављања исламском екстремизму. Поред развијања теоријских приступа, од изузетне важности је и спровођење дефинисаних метода у пракси.

Карактеристике метода деловања исламских екстремиста наведене у раду указују на могуће правце за развој ефикасних контраметода. Први правац тиче се развоја могућих метода деловања циљно усмерених на превентивно деловање државе према настанку и развоју исламског екстремизма. Други правац обухвата комплекс могућих стратегија супротстављања исламском екстремизму у случајевима када су екстремисти прешли границе законски дозвољеног. Овај део могућих метода супротстављања исламском екстремизму обухвата дефинисање и примену како неоружаних, тако и оружаних мера супротстављања. Важно је истаћи да се при креирању могућих стратегија супротстављања исламском екстремизму треба водити рачуна о врло танкој граници која дели поштовање и кршење људских права.

При разматрању могућих стратегија супротстављања исламском екстремизму неопходно је кренути од чињенице да је то феномен који, дугорочно посматрано, представља потенцијалну, али и реалну и присутну претњу по безбедност земље и региона. Ради свеобухватног приступа проблему, у раду је потребно објаснити могуће стратегије супротстављања исламском екстремизму које обухватају цео циклус везан за овај феномен. То значи да је потребно објаснити могуће стратегије супротстављања са разлозима и узроцима који доводе до настанка и развоја исламског екстремизма, али и методе супротстављања деловању исламских екстремиста у пракси. Поред тога, при разматрању овог проблема неопходно је посветити значајну пажњу и мерама за отклањање последица деловања претње коју представљају исламски екстремисти.

Стратегија неоружаног супротстављања исламском екстремизму

Креирање могућих стратегија супротстављања исламском екстремизму је врло сложен процес који са собом носи низ проблема и специфичности. Највећи број њих везан је за могуће повреде људских права и слобода, али и за могући негативни став дела муслиманског становништва услед могуће повреде верских осећања применом стратегија супротстављања исламском екстремизму. Због тога треба настојати да супротстављање исламском екстремизму неоружаним деловањем има приоритет у односу на примену стратегије оружаног деловања, када год је то могуће.

Посебно се потенцира потреба да се јасно разграниче и одвоје носиоци исламског екстремизма од највећег броја исламских верника који то нису. У овој чињеници треба тражити једну од могућих стратегија неоружаног супрот-

стављања исламском екстремизму. Она би требала да се заснива на синхронизованом деловању надлежних државних органа, званичних исламских верских поглавара, али и верских вођа других званичних религија на простору Балкана. Ова стратегија неоружаног супротстављања исламском екстремизму могла би се назвати *стратегијом развоја и неговања толеранције*. Једна од главних карактеристика екстремизма је неосетљивост на толеранцију. Недостатак толеранције јесте кључни проблем екстремизма без обзира на његов појавни облик. Искључивост носилаца исламског екстремизма према другачијим верским убеђењима или другачијем погледу на Ислам у основи је развоја непријатељског става према онима који другачије мисле. На такво искључиво понашање исламских екстремиста утичу два основна узрока.

Први узрок може се односити на карактеристике званичног верског учења Ислама у чијој основи су прилично уопштени ставови који пружају могућност различитог тумачења од стране верника или оних који то мисле да јесу. Ради очигледности наведени су само неки примери који иду у прилог наведеним тврдњама. Светом књигом Кур'ан забрањује се агресија као начин поступања и деловања исламских верника. Међутим, проблем се јавља у учењу наведеном у Курану којим се верници позивају да се боре за Алаха против свих који се боре против њега и Ислама као вере. Ово учење управо користе исламски екстремисти за формирање својих ставова и налазе упориште за планирање, организовање и деловање у пракси на спровођењу својих идеја. Као што је раније наведено, на овај начин пружа се могућност да потенцијални верници застрале у тумачењу званичних учења Ислама и да скроје свој поглед на веру у чијој основи је чисто субјективна перцепција. (Бериша, 2016) Последња оваквог начина поимања Ислама који је агресиван, ретроградан и нетолерантан јесте и природни отпор и непријатељство немуслиманског становништва према званичном Исламу, што свакако није добро и не може водити ка стабилној безбедносној ситуацији.

Други пример може се односити на поглед званичног Ислама на државу. Мухамеданска религија проповеда и тражи комплетну државу. Заговарање јединства државе и Ислама најбоље је приказано у тежњи да се створи такозвани „Дар ал Ислам”. Овај израз подразумева царство у којем је Ислам једина вера и које ће владати целокупном земљином куглом. Овде се долази до једне спорне одредбе која говори да, практично, нема Ислама без Исламске државе. У комбинацији са другим факторима, овај поглед на Ислам и државу један је од главних узрока појаве исламских екстремистичких идеја и представља изузетан мотив за планирање и спровођење конкретног деловања ради остваривања својих прокламованих циљева. Овакав међусобни однос Ислама и државе специфичан је у односу на остале религије, а најекстремнијима је послужио као мотив за спровођење конкретних акција.

Други разлог појаве искључивости од стране екстремиста укључујући и исламске екстремисте треба тражити у психолошкој структури личности. (Бериша, Баришић, 2017) На развој психолошког профила личности утиче много фактора од којих треба, за потребе овог рада, истаћи утицај средине. Околина може испољити значајан утицај на формирање личности појединца и његов

став према основним животним проблемима. Без обзира што је генетски фактор основна предиспозиција за формирање личности, средина је та која личност обликује у дужем временском периоду и непосредно може остварити утицај на промену схватања о одређеним проблемима укључујући и потпуни заокрет у односу на претходне ставове и размишљања.

Из наведеног се може претпоставити на чему треба да се заснива стратегија развоја и неговања толеранције. Тежиште ове стратегије супротстављања исламском екстремизму требало би да буде изражено на међурелигијској и међунационалној толеранцији, а њен конкретни циљ стварање услова за развој мултикултурног, вишенационалног и вишерелигијског друштва на равноправним основама. Многе државе на Балкану и Југоисточној Европи данас себе карактеришу као демократске, али да ли то уствари и јесу питање је за дубљу дискусију. Кључно питање које се намеће је: „Како ову стратегију спровести у дело?”

Основни предуслов за спровођење било какве стратегије супротстављања исламском екстремизму јесте законом уређена област примене. Полазимо од претпоставке да су државе региона Балкана, у законском смислу, створиле предуслов за супротстављање исламском екстремизму. Када је реч о решавању безбедносних проблема који су на било који начин повезани за религијом држава мора бити изузетно опрезна. Законска решења треба да буду јасна, прецизна, објективна и непристрасна. У противном, некавалитетна законска решења могу проузроковати продубљивање проблема и међурелигијског анимозитета. Посебну пажњу треба посветити максималном поштовању људских права и слобода дефинисаних међународним прописима и усвојеним од стране сваке државе понаособ. Поред тога, државе региона требале би да настоје да укључе и стручњаке међународне заједнице у решавању проблема исламског екстремизма. Пре свега, мисли се на пружање експертске помоћи у реализацији појединих задатака, али и остваривања директног увида у начин на који се примењују мере супротстављања исламском екстремизму. На тај начин, са једне стране постиже се жељена доза објективности при сагледавању поступања надлежних органа усмереног ка исламским екстремистима, а са друге присуство међународних стручњака доприноси стварању општег утиска о озбиљности приступа државе и међународне заједнице решењу проблема.

При дефинисању и усвајању законских претпоставки за спровођење стратегије развоја и неговања толеранције треба посветити пажњу позитивном ставу јавног мњења и религијских власти. Пре свега, неопходно је обезбедити поштовање права и обавеза сваког појединца без обзира на верску и националну припадност. Поред права и обавеза, неопходно је креирати прецизну и строгу казнену политику која ће обезбедити поштовање прописаних мера.

Значајна карактеристика која треба да прати стратегију супротстављања исламском екстремизму развојем толеранције је практично деловање свих актера од утицаја на њену успешност. Ти актери су држава, религијске власти, тежишно исламске верске заједнице и сваки појединац. Уколико изостане практично деловање којим се толеранција гради, и најбоља стратегија не вреди ничему.

Држава као кључни актер, поред подизања квалитета законске регулативе, треба да развије и механизме којима ће показати јавности да је озбиљна у својим намерама да гради друштво толерантних и једнаких. Верске власти имају изузетан значај. Исламска верска заједница је тежишна за супротстављање исламском екстремизму. Исламска верска заједница и њени поглавари требају јасно и недвосмислено да се оgrade од сваког вида субјективизма када ја реч о тумачењу исламских учења. Она мора бити прави и једини лидер за своје вернике, али и прави оријентир за оне који то нису. Истовремено, неопходна је тесна, отворена и јавна сарадња са представницима других религијских заједница ради предузимања заједничких мера за развој толеранције. Проблем који се овде јавља огледа се у реалној могућности постојања и деловања дела исламског свештенства који нагиње екстремистичким идејама. И овде пресудну улогу има Исламска верска заједница, односно њена способност да се одупре екстремистичким ставовима и деловању унутар својих редова. Исламска заједница представља најважнији стуб у одбрани од исламског екстремизма. Уколико у њеном саставу има и развија се екстремизам, борба против њега је немогућа и губи смисао.

Улога масовних медија у подршци стратегији супротстављања исламском и сваком другом виду религијског екстремизма је од изузетне важности. Све активности надлежних државних органа и религијских власти усмерене на повећање нивоа толеранције треба да су адекватно медијски пропраћене. Јавност мора бити непрекидно „бомбардована” позитивним односом према толеранцији. На тај начин је могуће, постепено, изградити такав ниво свести код највећег дела становништва која ће бити главни непријатељ настанку и развоју исламског и било којег другог облика екстремизма. Свест становништва о могућности и потреби заједничког живота са припадницима других нација и вера је кључна у решавању проблема. Поред развоја толеранције унутар држава, од велике важности је и међудржавна сарадња и развијање квалитетних, садржајних и искрених билатералних односа у делу који се тиче поштовања права националних мањина и верских права. Важност развоја квалитетних билатералних односа огледа се у стварању колективне свести о потреби и важности заједничког живота. У региону Балкана егзистирају међунационалне и међурелигијске тензије, а односи између појединих држава су проблематични и нису на задовољавајућем нивоу. Осећај верске и националне припадности основ је кохезије нације и вере. Ово је важно знати јер у знатној мери утиче и на квалитет међунационалних и међурелигијских односа и појаву плодног тла за развој екстремистичких идеја. Овде се мисли, пре свега, на повезаност и међузависност безбедносне ситуације условљене међурелигијским односима у једној од држава у односу на друге земље региона Балкана. Пример за то су међунационални и међурелигијски односи у земљама бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Нетрпељивост која је настала и развијала се током историје између две хришћанске струје, а онда и између православног Хришћанства и Ислама на перфидан начин је искоришћена од стране великих сила за остварење својих геостратешких интереса на простору Балкана. Међутим, оно што је са безбедносне стране итекако важно јесте да је део суко-

ба вођених на простору Балкана крајем деведесих година прошлог века практично незавршен. Моћни играчи на светској политичкој и безбедносној шаховској табли решили су да на простору Балкана задрже, бар за неко време, позицију замрзнутог сукоба.

Међунационални и међурелигијски проблеми представљају један од основних безбедносних изазова, ризика и претњи који утиче непосредно на формирање безбедносне ситуације, како на државном, тако и на регионалном нивоу. Примера за то је више. Свако политичко дешавање везано за статус и однос између народа у једној од земаља Балкана изазива одређене последице у другој земљи. То се најбоље види на примеру Босне и Херцеговине и Републике Србије, али и на примеру Републике Македоније и једногласно проглашене државе „Косово”. Било каква реакција званичних власти изазива и значајна реаговања код суседа, али и шире. У складу са наведеним, постоји јасно и недвосмислено синхронизовано деловање носилаца исламског екстремизма у региону. Ова чињеница је једна од најважнијих коју велике светске и европске силе, у складу са својим интересима, могу брзо и лако поново употребити за активирање кризе у региону. Да би се исламски и сваки други вид екстремистичког деловања предупредио, осујетио и неутралисао, државе региона морају системски деловати на подизању нивоа свести код својих грађана, без обзира на религијску и националну припадност, о потреби заједничког живота у миру. На тај начин, без обзира на интересе великих сила, развојем толерантних односа, пре свега између држава региона, стварају се услови да се безбедност одржава на потребном нивоу и унапређује у што дужем временском периоду. Поред тога, јасно је да се са стратегијом развоја и неговања толеранције мора почети на међудржавном нивоу. То подразумева и изузетну политичку зрелост државних елита и способност да се национални интереси дефинишу тако да се не косе са интересима великих сила, али и са интересима других држава региона. Без остварења овог предуслова, вероватноћа успешности ове и сваке друге стратегије супротстављања исламском екстремизму у региону сведена је на минимум. У том случају, државе региона ослоњене су на сопствена решења у борби против ове безбедносне претње што није добро.

Развијање и неговање толеранције је мукотрпан посао на којем је неопходно ангажовати све државне и религијске структуре, невладине организације, навијачке групе и широке масе становништва. Стратегијом развоја толеранције држава се на свом нивоу, а потом и на међународном плану супротставља практично свим облицима екстремистичког понашања и деловања. У том контексту, важно је истаћи потребу свеобухватног приступа супротстављању исламском екстремизму јер сваки вид екстремизма подстиче развој и неког другог облика његовог испољавања. Примери за то могу се наћи код екстремистичких навијачких група које у свом деловању значајно уплићу и религијске елементе. Због тога се спортске приредбе које се одржавају између клубова са простора Рашке области и клубова из осталог дела Републике Србије сматрају догађајима високог безбедносног ризика и захтевају примену посебних безбедносних мера. Слична ситуације је и са одржавањем спортских приредби чији су учесници спортски клубови из Републике Хрватске и Републике Србије.

Мањак толеранције, негативан набој изазван екстремизмом и присуство верског елемента на оваквим манифестацијама рецепт су за безбедносне инциденте и сукобе који могу завршити са тешким и несагледивим последицама.

Супротстављање исламском екстремизму, у чијој основи је развој и неговање традиције, треба да је основ и за развој других стратегија против ове и сродних претњи. Јачање свести код становништва о дугорочном штетном утицају и погубности екстремистичког деловања без обзира на његове појавне облике сужава и сузбија узроке који до њега доводе. Имајући у виду да је у основи исламског екстремизма субјективни доживљај Ислама од стране одређеног дела муслиманског становништва, изузетну улогу у борби против њега имају званични представници Ислама. Суштински посматрано, исламски екстремизам поткопава темеље званичног Ислама. Због тога је улога званичних представника Ислама и велике већине исламских верника који су против било каквих екстремистичких тумачења и искривљења вере изузетно велика.

Толеранција, која је један од основних постулата развоја демократских система, у овом случају, треба бити искрено и јасно подржана од исламског свештенства и верника. Разлог је врло прост. Најнепосреднији контакт са потенцијалним носиоцима исламског екстремизма има исламско свештенство, породица и околина. Управо тај контакт је начин да се таквим појединцима правовремено укаже на погрешан пут којим су кренули и да им се јасно укаже да су екстремистичка размишљања и ставови супротни оном што вера нуди и проповеда. Поред тога, потенцијалним носиоцима екстремистичких идеја у Исламу неопходно је јасно указати на сву штетност и погубне последице које њихово деловање у будућности може оставити на званични Ислам. На тај начин, свеобухватним ангажовањем државних и верских структура, у чијој основи је разумевање и толеранција, стварају се услови за превентивно деловање и спречавање појаве исламског екстремизма.

Стратегија развоја и неговања толеранције је базична стратегија за развој и свих осталих стратегија неоружаног супротставља исламском екстремизму на Балкану. Да би била успешно спроведена ова стратегија мора бити подржана и низом других стратегија, како неоружаног, тако и оружаног деловања. Једна од њих свакако је и *стратегија редефинисања националних интереса*. Процес редефинисања националних интереса, са аспекта постизања трајног решења за нагомилане проблеме региона Балкана од којих је један од најзначајнијих исламски екстремизам не може се замислити, а још мање реализовати без подршке шире међународне заједнице и религијских великодостојника.

Исламски екстремизам и сродне безбедносне претње није могуће посматрати одвојено од политичких и националних интереса. Суштина ове могуће стратегије неоружаног супротстављања исламском екстремизму на Балкану је у бирању мањег између два зла. Редифинисање интереса или жртвовање неких требало би да буде мање зло од оног које изазива и може изазвати исламски екстремизам. Поставља се питање зашто се, до сада, није прибегло политичким напорима који би за резултат имали ову стратегију? Одговор је врло

јасан, а делимично је већ презентован садржајима рада. Политичка игра без обзира на снагу и моћ државе базира се на сталној процени ситуације, преиспитивању поступака и дефинисању интереса у односу на постојећи и пројектовани однос снага. Свакако је кључна чињеница да се интереси мањих и слабијих усклађују са интересима великих и јачих. Када је реч о исламском екстремизму на простору Балкана, дешавају се врло интересантне политичке игре. Постојање и деловање носилаца исламског екстремизма у региону Балкана, на директан или индиректан начин може бити употребљено за остварење геополитичких интереса САД и Турске као значајне регионалне силе. Никако се не сме заборавити чињеница да је Турска један од главних савезника САД, како у региону Блиског Истока, тако и у региону Балкана. Изузетан геополитички положај Турске чини је споном између два континента, али не само то. Турска је спона између два кризна жаришта од којих је Југоисточна Европа са Балканом као њеним кључним простором тренутно у стању мировања. Због свега наведеног Турска је најповољнији играч који у дело спроводи интересе свог великог савезника у овом делу света. Свакако да Турска у овом политичком послу види врло повољан начин за остварење својих интереса на Балкана.

Посматрајући шири аспект, може се закључити да се на овај начин слаби европски континент и у безбедносном смислу чини врло осетљивим. То би требало да указује на јасне намере САД и дугорочни интерес који има за циљ постепено слабљење моћи држава европског континента, тежишно економске. Ефикасан начин да се тај интерес спроведе у дело је и ширење Ислама у Европу и нестабилна политичко-безбедносна ситуација у њеном југоисточном делу. Поред слабљења економске моћи и разједињавања Европске Уније овде је важно истаћи да САД имају још једну значајну корист од уплива Ислама у Европу. Та корист огледа се у преусмеравању могућих циљева деловања исламских екстремистичких и терористичких организација са територије САД на територије европских земаља. У прилог томе је и чињеница да, после изведених терористичких напада на Светски трговински центар, 2001. године, на територији САД није забележен ниједан озбиљнији терористички напад од стране исламиста. За разлику од ове чињенице, сведоци смо бројних терористичких напада које су извели припадници исламистичких екстремистичких и терористичких организација на територији Европе од којих су најсвежији напади изведени у Паризу 2015. године и Бриселу 2016. године.

Зашто Европа дозвољава да се на њеном југоисточном делу дешавају ствари које суштински негативно утичу на њену безбедност и развој? Који су то интереси европских сила, тежишно Немачке који се поклапају са интересима САД и Турске на простору Балкана? Одговоре на ова питања треба тежишно тражити у сфери историје и економије. У историјском смислу, Немачка је тежила да свој утицај прошири на простор Балкана и Југоисточне Европе чиме би створила услове за контролу најважнијег коридора који спаја Европу и Азију. На тај начин, Немачка би створила услове да се приближи региону Блиског Истока и енергетским резервама Каспијског басена. Тај интерес Немачке је и даље актуелан и она настоји да га достигне предузимањем различитих политичких и економских потеза на овим просторима. Не сме се заборавити

чињеница да је у свести немачког народа остао горак укус пораза после II Светског рата којем су допринели и поједини народи Балкана, тежишно православни Срби.

Одржавањем нестабилне безбедносне ситуације у региону Балкана, Немачка као најмоћнија држава Европске уније постиже више циљева. Први је уплив немачког капитала којим су приватизоване бројне компаније које су успешно пословале пре сукоба крајем деведесетих година прошлог века. На тај начин се шири интересна сфера и утицај Немачке на овим просторима. Други циљ који проистиче из првог је приступ великим резервама сировина које се налазе на простору Балкана. Трећи и можда најважнији циљ је стварање услова којим се земље региона стављају у неку врсту економске зависности и потчињеног односа што Немачкој отвара пут за манипулацију и спровођење поменутих дугорочних интереса на овим просторима и простору азијског континента. У контексту наведених садржаја врло је интересантан и однос Немачке и Републике Хрватске. Чињеница је да Немачка посматра Републику Хрватску као свог савезника и партнера на Балкану. У раду је наглашен специфичан однос између Ислама и католичког Хришћанства који се манифестовао и данас манифестује у односима становништва исламске вероисповести на простору Републике Хрватске и Босне и Херцеговине. Ако се пажљиво посматрају ове везе јасно се указује на један од могућих путева којим Немачка подржава и утиче на деловање муслиманског становништва на простору Балкана. Немачка подршком муслиманском становништву на Балкану и добрим односима са Турском настоји да контролише милионску популацију муслимана настањених на њеној територији. Пасиван однос Немачке према чињеници да на простору Балкана и Југоисточне Европе делује исламски екстремизам може се оправдати настојањем да се ова претња задржи што даље од њених граница.

Узимајући у обзир наведено, јасно је да ће исламски екстремизам на простору Балкана представљати значајан алат за спровођење интереса поменутих сила. Тако ће бити све док деловање носилаца исламског екстремизма буде доносило политички и материјални „профит”. Међутим, у тој игри интереса, а пре него што исламски екстремизам почне да производи „губитке” за све заинтересоване стране, реално је да ће стратегија редефинисања интереса угледати светло дана. Оно што представља основни проблем у могућем спровођењу ове стратегије јесте дугорочни интереси Турске која, без обзира на све, вероватно никада неће одустати од територија које су некада припадале Отоманској империји.

Редефинисање националних интереса држава на простору Балкана са аспекта супротстављања исламском екстремизму није могуће спровести у дело уколико не дође до усклађивања интереса САД са једне стране и Европске уније на челу са Немачком са друге стране. Усаглашавање интереса ових сила који ће имати за циљ супротстављање исламском екстремизму створиће услове и за даље прилагођење интереса на регионалном и на нивоу држава региона. У том случају, исламски екстремизам, као негативни феномен биће осуђен на постепено слабљење и пропаст. Међутим, важно је истаћи да су улози за велике и регионалне силе изузетно велики и да се, при томе, интереси малих држа-

ва углавном не узимају у обзир. Да ли ће државе Балкана и Југоисточне Европе постати свесне да ниједној од њих, без обзира на националну и верску структуру становништва није у интересу постојање и деловање исламског и сваког другог екстремизма, остаје да се види. Такође, остаје да се види да ли су и у којој мери државе региона спремне да се удруже у борби против изузетно сложене безбедносне претње каква је исламски екстремизам и све оно што са собом носи. Исламски екстремизам је глобални феномен и против њега се није могуће борити самостално и локално, већ заједничким напорима релевантних међународних субјеката.

Историјски анимозитет између исламског и хришћанског света један је од најзначајнијих стубова који подупиру исламски екстремизам у свету. Ово непријатељство вуче дубоке историјске корене. Оно што је важно јесте да ни једна званична религија не заговара нетрпељивост и непријатељство према припадницима других вера. На овој чињеници потребно је базирати *стратегију верског помирења*. Може се рећи да ова стратегија супротстављања исламском екстремизму извире из стратегије у чијој је основи развој и неговање толеранције. Она је подупири и заједно са њом представља стуб за којег се каче све могуће стратегије супротстављања исламском екстремизму које су неоружаног карактера.

Спровођењем ове стратегије дугорочно би се утицало на смањење нивоа безбедносних претњи у чијој основи је исламски екстремизам. Краткорочно посматрано, спровођењем поменуте стратегије могао би се остварити непосредан утицај на смањење броја присталица, односно следбеника идеја које заговарају исламски екстремисти. При разматрању суштине ове стратегије супротстављања исламском екстремизму неопходно је узети обзир шири аспект који се тиче интереса великих и регионалних сила, као и интереса држава региона Балкана. Супротстављање исламском екстремизму захтева свеобухватно сагледавање свих могућих чинилаца који утичу на његову појаву и деловање.

Ова могућа стратегија неоружаног супротстављања исламском екстремизму подразумева јединствен и удружен наступ световних и верских ауторитета на глобалном нивоу, регионалном и државном нивоу у њеном спровођењу. Суштина је у остварењу утицаја на религијску свест широких маса и стварању одбојности према сваком облику насиља без обзира ко га спроводи. Религијска уверења су изузетан емотивни и мотивациони покретач. Носиоци исламског екстремизма теже да своју идеологију и деловање поистовете са изворним учењем Ислама. Оно што је од пресудне важности јесте да међународна заједница, али и државе и народи региона Балкана не смеју прихватити таква настојања исламских екстремиста. У противном, вековни јаз који је створен између исламског света и осталих религијских заједница, само ће се продубити и попримити катаклизмичне размере. Међународна заједница овде мора испољити значајне напоре, али и бити веома опрезна јер су водећи креатори светске политике из редова хришћанског света. На ту карту вероватно и играју и носиоци исламског екстремизма широм света настојећи да убеди своје следбенике да су за све њихове проблеме криви неверници. Признали то или не, они у томе итекако успевају. Да није тако, на простору Балкана ислам-

ски екстремизам не би деловао, а редове исламистичких екстремистичких и терористичких организација на Блиском Истоку, тежишно Исламске државе, не би пунили истомишљеници са ових простора без обзира на њихово лично материјално и свеукупно економско стање.

Разматрајући примену ове стратегије у борби против исламског екстремизма на простору Балкана, поставља се питање: „Да ли су исламске верске вође постале „инертне” када је реч о пропагирању правих изворних вредности њихове властите религије?” Друго питање које је овде важно истаћи јесте: „Да ли су верски поглавари предузели све што је у њиховој моћи да се сукоби који имају конотацију међурелигијских избегну, односно да се међурелигијски анимозитети смање на најмању могућу меру?” Стратегију верског помирења морају предводити религијске вође потпомогнуте световном власти кроз реализацију састанака, заједничке наступе у јавности усмерене на пропагирање помирења, ненасиља и поштовању различитости. Све религијске вође требале би да заузму јасан и недвосмислено негативан став према исламском екстремизму и начину на који његови носиоци тумаче веру. Да би овај начин супротстављања исламском екстремизму донео резултате неопходно је да цивилне власти у потпуности подрже наступе религијских вођа и што је најважније да у пракси не чине ништа што би могло деградирати напоре усмерене ка помирењу.

Важан део спровођења стратегије верског помирења требао би ићи у правцу предузимања активности исламских верских вођа на постизању мира између шиитског и сунитског учења. На тај начин створио би се један од предуслова за успостављање трајног мира у региону Блиског Истока који је, у географском смислу, основно извориште исламског екстремизма. И овде се ради о покушају деловања на широке муслиманске масе, односно покушају уклањања узрока нетрпељивости између две најважније исламске струје. Уколико би се успело у томе, па макар и делимично, исламским екстремистима почео би да се урушава један од стубова на којем почива њихово деловање.

Савремене безбедносне претње, укључујући и исламски екстремизам и сродне феномене испољавају се на различите, врло сложене начине. Савремени свет ослања се на информацију и знање. Глобализација у свету информација и знања учинила га је бржим, доступнијим и познатијим. Управо свеопшта отвореност глобалне информатичке сфере пружа изузетне могућности исламским екстремистичким и терористичким организацијама за своје деловање. Једна од главних особености исламског екстремизма и тероризма као основне претње која из њега произилази је комуникација која подразумева вршење различитих утицаја на околину, тежишно на међународно јавно мњење. (Талијан, 2004:34) Употреба информатичких технологија и приступ глобалним друштвеним мрежама и интернету пружа могућност носиоцима исламског екстремизма и исламистичким терористичким организацијама изузетне могућности у домену психолошко-пропагандног деловања. Без обзира на снагу коју исламски екстремисти и исламистичке терористичке организације могу имати у одређеном историјском тренутку, оне не могу или тешко могу опстати без комуникације и медијске пажње широке јавности. На основу наведеног,

природно и нужно намеће се потреба за осмишљавањем и применом мера и активности усмерених на медијску изолацију исламског екстремизма и исламистичких терористичких организација.

Стратегију медијске изолације неопходно је примењивати, на локалном, регионалном и глобалном нивоу применом различитих врста мера и активности. Као и у претходним разматрањима и овде се намеће закључак да је за примену ове стратегије неопходна сагласност свих релевантних државних фактора земаља Балкана укључујући и поглаваре религијских заједница. Циљ примене ове стратегије неоружаног супротстављања исламском екстремизму и могућим претњама безбедности којима исламски екстремизам претходи је довођење његових носилаца у потпуну информациону и медијску изолацију. Да би се то постигло неопходно је на свим нивоима створити нормативно правни оквир, добро осмислити снаге и средства која ће бити носиоци спровођења стратегије и прецизно дефинисати циљеве деловања. При дефинисању ове стратегије неопходно је водити рачуна о систематској примени дефинисаних мера. У супротном, резултати ће изостати, а средства бити узалуд утрошена.

Да би се постигли жељени резултати у медијској изолацији исламског екстремизма неопходна је примена различитих облика неоружаног деловања. Ти облици могу бити: прикупљање обавештајних података о начинима приступа и медијима које користе носиоци исламског екстремизма, ангажовање стручњака у области информационих технологија за нападе и обарање сајтова које уређују носиоци исламског екстремизма и исламистичког тероризма, ангажовање стручњака у домену информационих и психолошких операција за осмишљавање медијских наступа и пропаганде усмерене против исламског екстремизма и слично.¹ Важно је истаћи да стратегија медијске изолације, поред предузимања различитог спектра неоружаних мера, подразумева и предузимање синхронизованих мера оружаног деловања. Мере оружаног деловања, при спровођењу у дело ове стратегије морају бити циљно усмерене на заузимање објеката и инсталација које исламски екстремисти користе у медијске сврхе и у којима се налазе средства и опрема за ову намену (радио станице, кампови за обуку и слично). Имајући у виду специфичности безбедносне ситуације на Балкану треба истаћи да оружане мере у спровођењу ове стратегије треба користи само у случајевима када циљеве није могуће постићи применом неоружаних облика деловања. На тај начин умањују се могући негативни ефекти примене стратегије медијске изолације који се огледају, тежишно, у могућности стварања негативног јавног мњења код становништва исламске вероисповести.

---

¹ Колико је важно ангажовање стручњака из области информационих технологија у борби против исламског екстремизма и сродних безбедносних претњи показује и изјава портпарола хакерске групе „Анонимуси“ Алекса Паучера у вези са Исламском државом. Паучер је изјавио следеће: „Наша способност да оборимо Исламску државу је директан резултат наших хакера, минера података и шпијуна које имамо по целом свету. Имамо људе који су веома блиски Исламској држави”, Извор: сајт Радија Слободна Европа, www.slobodnaevropa.org, чланак „Анонимуси оборили 5.500 Твитер налога Исламске државе”, датум приступа 29.11.2015. год.

Који су проблеми у примени стратегије медијске изолације у супротстављању исламском екстремизму на Балкану? Пре свега, то је чињеница да исламски екстремизам не делује локално или само у наведеним регионима, већ има потенцијалне следбенике који делују широм земаљске кугле. Међу њима је и значајан број лица који поседују изузетно образовање, способности и вештине којима могу извршити било који задатак у вези са медијском пропагандом за потребе исламских екстремиста. Ефекти глобализације од којих је приступ и управљање информацијама најважнији користе се од стране исламских екстремиста у значајној мери. Са друге стране, значајно се отежава и рад надлежним државним и међународним безбедносним структурама које се боре против исламског екстремизма. Ова чињеница такође указује на потребу свеобухватног приступа борби против исламског екстремизма и његових деривата, како на државном, тако и на међународном плану. Затим, ту су незаобилазни интереси појединих актера којима одговара постојање и деловање феномена исламског екстремизма и који ће уопслити све своје умне и физичке капацитете да се ефекти примене мера стратегије медијске изолације минимизују.

Стратегију медијске изолације треба посматрати као један део опште стратегије супротстављања исламском екстремизму. Блокада приступа сајтовима исламских екстремистичких организација, физичка заплена и по потреби уништење медијске инфраструктуре и константан притисак надлежних органа на сва лица која су на било који начин повезана са овим организацијама, дугорочно посматрано, донеће потребан резултат. Сваки вид екстремизма, па и исламски, „храни” се медијским наступима, популарношћу, а циљ је придобити што већи број следбеника за своје идеје и унети одређену дозу страха онима који те идеје не подржавају. Исламске екстремистичке организације долазе до подршке и „попуњавају” се следбеницима захваљујући индоктринацији за коју су медији основна врста преносног пута. Прекидање тог пута, значи затварање вентила преко којег се црпи значајна снага и моћ ових организација. На тај начин могуће је постепено урушавање медијске популарности исламских екстремиста и терориста. Дугорочно посматрано, онемогућава се деловање ових организација усмерено на индоктринацију потенцијалних следбеника и њихово омасовљење. Примена стратегије медијске изолације, поред наведених предности, утиче и на повећање „нервозе” и броја грешака које чине исламски екстремисти и њихове организације. То свакако олакшава рад припадника обавештајно-безбедносних служби на лоцирању и идентификацији носилаца исламског екстремизма. Екстремистичке организације којима се затвори излаз у свет, затворе „очи и уши” осуђене су на постепени заборав и потпуни нестанак.

Стратегија медијске изолације, као део општих напора државе и међународне заједнице у супротстављању исламском екстремизму, подразумева и део који се односи на офанзивно медијско деловање надлежних органа усмерено на повећање нивоа информисаности становништва о штетним и погубним идејама које заступају исламски екстремисти. При томе, неопходно је становништву презентовати све последице деловања исламских екстремиста, без обзира на њихов садржај. Континуираним и планским наступима надлеж-

них државних органа смањује се простор за медијски маневар и дејство исламских екстремистичких организација. Практично, стратегија медијске изолације подразумева непрекидно праћење и анализу ситуације у медијском простору и изналажење ефикасних начина којима ће се ефекти деловања исламских екстремиста на овом фронту што је могуће више умањити. Спровођење мера ове стратегије има за циљ и јачање позиције надлежних државних органа и повећање нивоа свести код становништва, без обзира на верску и националну припадност. То је, у суштини, један фронт на којем држава и носиоци исламског екстремизма воде рат за појединца и становништво. Јака и непоколебљива свест о потреби супротстављања идејама исламског екстремизма је жељено стање коме треба да теже државе региона Балкана. Ако се створи довољна количина отпора ка екстремистичким идејама и идеологијама у самом становништву, а тежишно становништву исламске вероисповести, успех ће бити потпун, а вероватноћа деловања претње сведена на минимум.

Бројни теоретичари безбедности који се баве проучавањем феномена исламског екстремизма и тероризма слажу се у ставу да је један од најзначајнијих елемената за функционисање ових организација стабилно финансирање. Најбољи пример који потврђује ту тврдњу је исламистичка екстремистичка терористичка организација Исламска држава која делује на простору Блиског Истока, али и широм Европе и Африке. Ова организација је од првобитне терористичке групе израсла у специфичну врсту квази државног система са територијом коју контролише, својом власти и законима. Да би функционисала, њој су неопходна значајна финансијска средства до којих долази на различите нелегалне начине. Оно што је важно напоменути је да на простору Балкана и Југоисточне Европе постоје симпатизери Исламске државе који, умногоме, подстичу развој исламског екстремизма на овим просторима. Методе финансирања исламских екстремистичких организација које делују на простору Балкана и региона Југоисточне Европе су бројне и различите, а могу се поделити на оне које су у оквирима закона држава региона и на оне које имају криминогену позадину.

Методе финансирања исламских екстремистичких организација које могу да се уоквире у законске прописе тичу се, пре свега, финансирања преко одређених невладиних организација које потичу са простора Турске, Саудијске Арабије и других муслиманских земаља у свету. Затим, један од начина на који се прикупља новац за деловање исламских екстремистичких организација јесу и прилози које симпатизери прикупљају, како на простору региона, тако и са ширих простора, тежишно од дела муслиманске дијаспоре која живи у западноевропским државама. Прикупљени новац се на различите начине преусмерава за потребе деловања исламских екстремиста. Када је реч о методама финансирања исламског екстремизма на простору Балкана и Југоисточне Европе, сличне су као и у осталим деловима Европе и света где делују екстремистичке организације. Екстремистичке организације, па тиме и исламске, због природе деловања које је на самој ивици закона или је дубоко прешло ту границу, повезане су са различитим криминогеним структурама. Имајући у виду да су мере надлежних државних органа усмерене на уклањање узрока који доводе до ње-

овог настанка и развоја, исламском екстремизму не преостаје ништа друго него да потребне услове за своје постојање и деловање, од којих је новац најважнији, обезбеде везама са подземљем. На основу наведеног, може се закључити да је исламски екстремизам на простору Балкана, повезан са различитим организованим криминалним групама које делују у региону, а и шире.

Оно што се не сме заборавити када је реч о финансирању исламских екстремистичких организација на простору Балкана јесте и чињеница да је могуће да значајан део новца за њихово деловање долази од стране Исламске државе. Овој организацији је у интересу да на овим просторима делују њихове ћелије и да се мрежа исламских екстремиста на простору Европе што брже шири. У вези са тим, пресецање финансијских токова Исламске државе значајно би било отежано и финансирање исламских екстремистичких организација у Европи. Прво, због физичког смањења протока новца и друго због чињенице да би пресецањем финансирања утицај Исламске државе почео нагло да слаби, а тиме и утицај других исламских екстремистичких организација у свету.² (www.pravda.rs, 2015)

Закључак

Супротстављање исламском екстремизму и сродним безбедносним претњама од кључног је значаја за одржавање повољног нивоа безбедносне ситуације у региону. Анализирајући исламски екстремизам, пре свега из угла могућих узрока настанка, развоја и деловања, у раду је понуђен одређен број могућих стратегија супротстављања исламском екстремизму, са тежиштем на оним у чијој је основи неоружани приступ. Анализирајући наведене могуће стратегије супротстављања исламском екстремизму може се извући неколико важних закључака.

Садржаји рада јасно и недвосмислено указују на потребу свеобухватног приступа супротстављању исламском и сваком другом облику екстремизма који треба да буде заснован на квалитетним, реалним и изводљивим законским решењима. Пракса је показала да је парцијални приступ решавању сличних безбедносних проблема неадекватан и неефикасан. Из наведеног произилази и потреба изузетно добре организације и координисаног рада свих елемената система који се супротстављају исламском екстремизму. Некоординирано деловање за последицу има недовољну ефикасност и неадекватну употребу ресурса.

² Бивши саветник за националну безбедност Ирака и члан парламентарне коалиције Мувагак ел Рубај изјавио је: „Исламска држава је за осам месеци на „црном тржишту” Турској продала ирачку нафту и гас у вредности од 800 милиона долара, по ценама два пута нижим од светских, према подацима специјалних служби. То је оно што ми називамо кисеоником који храни Исламску државу и ако прекинемо довод тог кисеоника успећемо да је угушимо” Извор: сајт листа Правда, www.pravda.rs, чланак „Исламска држава продала Турској нафту у вредности од 800 милиона долара”, датум приступа 02.12.2015. год.

Један од кључних проблема који се јавља код исламског екстремизма је субјективност од стране његових носилаца у вези са тумачењима званичног Ислама. Овај проблем треба повезати и са чињеницом да су, у одређеној мери, и поједине одредбе званичног Ислама неодређене и да пружају могућност појединцу да их тумачи на себи својствен начин. Практично, деловање исламских екстремиста не иде у прилог званичном Исламу јер га доводи у везу са нечим што није прихватљиво и што је безбедносно опасно. На основу наведеног, може се закључити да је улога званичних верских власти Ислама од непроцењивог значаја када је у питању супротстављање исламском екстремизму. Једине и праве духовне вође у Исламу су припадници исламског свештенства и они су ти који су меродавни да тумаче веру. Само координисан рад надлежних државних органа и званичних верских власти Ислама могу донети успех у формирању свести становништва о потреби супротстављања свему што је противзаконито и што је усмерено против интереса званичног Ислама. Из овог произилази и потреба превентивног рада чији ће носиоци бити припадници исламског свештенства. Они су ти који имају могућност да открију појединце који се не уклапају у званични Ислам и који могу представљати потенцијалне безбедносне проблеме. Такође, координиран рад исламског свештенства широм света, може бити од велике користи при супротстављању исламском екстремизму и региону Југоисточне Европе. Уколико је наступ исламског свештенства према исламском екстремизму јасан и недвосмислен, без обзира о ком делу света се ради, то је јасна порука свим верницима да екстремисти у њиховим редовима нису пожељни.

Савремено доба је доба информација. Ниједан успешан подухват ни пројекат не може се замислити без претходно изведеног квалитетног планирања. Да би се успешно супротставиле исламском екстремизму, државе региона треба да развијају савремене обавештајно-безбедносне системе способне да непрекидно прате активности носилаца угрожавања безбедности исламским екстремизмом, откривају методе њиховог деловања и да на основу прикупљених и обрађених обавештајних података предвиде њихово будуће поступање. На тај начин, државе региона Балкана стичу преко потребну предност у односу на потенцијалну претњу исламским екстремизмом. Надлежним државним органима пружа се могућност превентивног деловања против носилаца исламског екстремизма што треба да је императив. Рад обавештајно-безбедносних служби држава региона треба да је координиран јер исламски екстремизам не познаје границе. При томе, правремена размена информација је од пресудне важности. Напори обавештајно-безбедносних служби држава региона на прикупљању неопходних информација о носиоцима исламског екстремизма, морају бити део напора међународне заједнице на решавању проблема. Таквим приступом, носиоци исламског екстремизма непрекидно су под притиском надлежних служби чиме им се умањује могућност остваривања утицаја на друге и деловање које није безбедносно прихватљиво.

Успешно супротстављање исламском екстремизму на Балкану свакако је могуће. Жељене резултате може донети само примена јединствене стратегије која ће бити резултат оптималне комбинације понуђених могућих стратегија у

овом раду. Свака од могућих стратегија супротстављања исламском екстремизму која је обрађена у раду има својих позитивних и негативних страна. Ниједна од њих не може и не сме бити посматрана једнострано, изоловано и површно.

Свака безбедносна претња, па и исламски екстремизам је рањива категорија, без обзира на њену моћ и способности. Ниједна од њих не може се супротставити свеобухватној стратегији коју морају подржати и у њој активно учествовати све државе региона Балкана које су на адекватан начин подржане од стране међународне заједнице. У супротном, постоји могућност да се развој исламског екстремизма настави што би усложнило ионако ровиту безбедносну ситуацију у региону.

Литература:

1. Barđoš, G.: „Od Balkana do Islamske države”, www. politika.rs
2. Beriša H, Jonev, Katarina, Igor Barišić.: Islamic state - the causes of genesis and influence of regional powers, 7th International scientific conference „*Contemporary Trends in Social Control of Crime*“, 30-31. 05.2016. Ohrid, Skopje: Faculty of security, 2016
3. Beriša, H, Igor Barišić „*Globalni džihadizam - teorijska polazišta suprotstavljanja, pretnji*“, Srpska politička revija, 2/2017, Beograd, 2017
4. Đorić, M.: Ekstremna desnica, Nauka i društvo Srbije, Beograd, 2014.
5. Lečić B.: Islamska država – od utopije do krvave distopije, Kultura polisa, br 33/2017
6. Talijan, M.: Terorizam i antiterorističke snage, Generalštab Vojske Srbije i Crne Gore, Beograd, 2004.

UNUSUAL SUPREME ISLAMIC EXTREMISM IN THE BALKANS

Summary: Perceiving the expansion of Islamic extremism that spilled the world at the beginning of the 20th century, and whose bearers of the Islamic terrorist organization are embodied, first of all, in Al-Qaeda and the Islamic state, its indirect and immediate impact on the state of security in the Republic of Serbia is noticed. As the Republic of Serbia is integrated into the international community with a large number of international agreements, and also with the geographical position itself, the fact is that the Republic of Serbia is a European state that faces numerous security threats, many of which are related to the functioning of various forms of extremism.

This paper is based on research, understanding of Islamic extremism from several aspects and providing an answer to the problematic question: "What are the possible strategies for fighting Islamic extremism in the Balkans?" Bearing in mind that the region of the Balkans and Southeastern Europe falls within the range of neuralgic points on the global security scene, which is very suitable for the development of Islamic extremism, in the paper will be highlighted and possible strategies for opposing Islamic extremism in the Balkans, which, with certain adjustments and adaptations, can be applied to any region world wide. In addition to this, this paper also examines the fact that in some spheres of life there has been a permanent security threat due to the actions of Islamic extremism and that there is a real possibility of disturbing the security of the whole region.

As modern society evolves, in parallel with this process, the needs and security challenges are developed also, primarily in terms of quality planning and information dissemination. This paper also discusses the need for a quality analysis of modern methods proven by Islamic terrorism, which implies the quality of collecting and processing of intelligence data that can predict the actions of Islamic extremists.

In particular, the paper points out that the cooperation between the intelligence and security services in the region is necessary in order to preventive action, but also to successfully oppose all forms of Islamic terrorism. Synchronized activities of the intelligence and security services of the countries of the region bring many advantages, because the continuous coordinated work creates pressure on the bearers of Islamic terrorism, and such work provides the primary conditions for effective and unrelenting opposition to Islamic terrorism not only in the Balkans, but also in the international community. Consequently, the possibility of exercising influence on other extremist organizations and their behavior which is not securely acceptable

Key words: security, religion, extremism, violence, Islam, fundamentalism, Balkans, Serbia